

SZEGEDI

Egyetem

VI. évf. 8. szám A SZEGEDI FELSOOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK LAPJA 1968. április 23.

Egyetemi nevelési konferencia Szegeden

Az Országos Egyetemi Nevelési Munkaközösség tézisei az egyetemi és főiskolai nevelésmetodika helyzetéről — Első ízben rendeztek országos szinten egyetemi nevelési konferenciát — A hazai felsőoktatási intézmények kétszázötven képviselője a szegedi auditorium maximumban — Tartalmas vita szegedi vitaindítókkal hat szekcióban — Ősszel helyi nevelési konferenciák az intézményekben

Atavaszi szünetre kiürültek a kollégiumok, elcsendesedtek az egyetemek folyosói. Egyedül talán a szegedi tudományegyetem nem pihent ezekben a napokban. Egyetemek és főiskolák küldöttel, neves egyetemi tanárok és fiatal kiszeksek beszélgettek, vitakoztak három napig Szegeden. Kétszázötven résztvevő előtt április 9-én az auditorium maximumban nyílt meg az első Országos Egyetemi Nevelési Konferencia.

Dr. Polinszky Károly miniszterhelyettes megnyitó beszéde

A miniszterhelyettes bevezető szavában tolmácsolta a Művelődésügyi Minisztérium és a felsőoktatási intézményeket irányító többi tárcák, főhatóságok, illetékes központi párt-, és KISZ-szervezetek köszöntését, eredményes munkát kívánva az **I. Országos Egyetemi Nevelési Konferenciának**. Hangsúlyozta a konferencia munkájának fontosságát, az **Országos Egyetemi Nevelési Munkaközösség** által a konferencia elé bocsájtott tézisek valamint azok megvitatása, kiegészítése, további differenciálása jelentőségét.

tatta — a tanszéki, oktatói képző-nevelő munka javítása mellett ma kulcskérdése, hogy átfogóbbá, sokrétűbbé és mélyrehatóbbá tegyék nem utolsósorban a Kommunista Ifjúsági Szövetség szervezeti segítségével és vezetésével a hallgatói alapközösségek életét, nevelő befolyását s ehhez az intézmény oktatói kara is megadja a megfelelő pedagógiai támogatást. *Nem véletlen, az élet szülte, hogy szinte egyidőben az ország számos intézményében az elmúlt években ilyen vagy olyan formában létrehozták a hallgatói alapközösségek, a tanulócsoporthoz tanári patronáló hálózatát s igyekeznek a tanulócsoporthoz tevékenységének átgondoltabb pedagógiai tartalmat adni.* Úgy gondolom: e kérdés beható vizsgálata, a legjobban bevált tapasztalatok közreadása, a hallgatói alapközösségek nevelő tevékenységét eredményesen támogató korszerű felsőoktatási pedagógiai szisztéma modelljének megalkotása konferenciánknak egyik legfontosabb, legidősebb vita-feladata.

Dr. Polinszky Károly szövege az oktatás kívüli nevelési tényezők, lehetőségek fontos voltáról is. Kiemelte az önálló munkára nevelés, az alkotó-cselekedtetve tanítás és tanulás, a kiscsoportos és gyakorlati foglalkozások nevelői jelentőségét, majd az eszméleti-politikai-erkölcsi nevelés problémáiról beszélt.

— **Ertelmiségi ifjúságunkat** — mondta ezzel kapcsolatban — **már a felsőoktatási intézmények padjában is tudatosan arra kell nevelnünk, hogy valóban a nép értelmiségévé váljon.** Tanulja meg becsülni erőfeszítéseit, ismerje meg nyelvét, vállaljon szolidaritást vele, vegye ki részét már ma a küzdelmeiből. A tézisek figyelemre méltó gondolatokat fogalmaznak meg azzal kapcsolatban, mennyire életkérdés, hogy az egyetemi és főiskolai diákság társas-közösségi élete, mozgalmi-politikai tevékenysége ne rekedjen meg a tanintézmény falain belül, ne mozogjon csupán intellektuális közegben, hanem már ma törekedjen mélyebb társadalmi tapasztalatok szerzésére. A társadalmi harc konkrét gyakorlatának tüzeiben forrjon össze a munkásosztály, dolgozó népünk igazi, élenjáró erőivel.

Megnyitó beszéde befejező részében foglalkozott a miniszterhelyettes a diákifjúság demokratikus jogai és kötelességei fejlesztésének fontosságával, a munkás és paraszti származású hallgatók tanulási segítségével, a személyiség formálása különféle kérdéseivel, majd szövege azokról a politikai eseményekről, problémákról, amik az ifjúság helyes, megfontolt világnézeti-politikai nevelése fontosságára figyelmeztetnek. Ezután átadta a szót dr. Márta Ferencnek, a konferenciát vendégül látó József Attila Tudományegyetem rektorának aki megtartotta vitaindító előadását.

Dr. Márta Ferenc rektor vitaindító előadása

Tudományegyetemünk rektora a nevelési konferencia felkért első hozzászólójaként gondolatokat ébresztő, vitára hangoló előadásában az írásos vitaanyaghoz kapcsolódva fejtette ki az **egyetemi ifjúság nevelésének mai problémáit, az egyetemi nevelés strukturális kérdéseit, a világnézeti-politikai-erkölcsi nevelés normáit és feltételeit fűző véleményét.** Elmondta, hogy noha az egyetemi oktatás jelenlegi állapotában feltétlenül igényel további változtatásokat, átalakítást épp a kommunista szakemberképzés céljainak megvalósítása végett s hogy megoldásra várnak az egyetemi nevelés szervezeteivel, normarendszerével kap-

csolatos problémák is, nem szabad elfeledkezni a húsz év alatt megtett útról, a fejlődésről, az elért eredményekről, már csak azért sem, mert nélkülük a ma problémáiról festett egyoldalú képsötétebb, borúlátóbb lenne a valóságos helyzetnél.

— **Az egyetemünkön folyó nevelő munkára** — mondta — **az a legjellemzőbb, hogy a nevelési célkitűzések megvalósítása csak igen kis hatáskörrel történik magában az oktatási folyamatban, azzal szerves összefüggésben, hanem zömmel oktatáson kívüli keretekben zajlik.** Véleményem szerint ez nagyon lényeges elvi kérdés. Látnunk kell ugyanis — és ez eddigi tapasztalatok alapján kétségtelen — hogy bármennyire hasznosak is ezek az oktatáson kívüli szerzett nevelői célkitűzések működő oktató-hallgatói kapcsolat, sőt egyelőre még nélkülözhetetlenek és feladataink maradéktalan elvégzése érdekében további tökéletesítésük is indokolt, ezek önmagukban nem képesek megoldani az egyetemi neveléssel szemben támasztott problémákat, követelményeket. **Hiszen egyetemünkön elsősorban a kommunista oktatók kezdeményezésére éppen abból a felismerésből alakultak ki ezek a nevelési formák, mert nyilvánvaló volt, hogy a marxizmus tanszékek tevékenységét kibéve**

egyéltalán nincsenek, vagy csak nagyon kevésbé vannak biztosítva az egyetemi tanulmányi folyamatban a hallgatók politikai világnézeti fejlődésének feltételei. Amellett, hogy eme feltételek megteremtéséhez hozzáfogtunk, láttuk egyrészt azt, hogy ez hosszú folyamat és addig is valamilyen módon segítenünk kell a hallgatók politikai, erkölcsi nevelését. Egyetemünkön eme megfontolásból jött létre a pártszervezet kezdeményezésére a kollégiumi patronálási mozgalom, amelyben eleinte elsősorban a kommunista oktatók vettek részt.

A rektor ezután ismertette a kollégiumi patronálási mozgalom nevelési eredményeit, majd arról beszélt, hogy a nevelési lehetőségek további kiterjesztését jelentette az évfolyam patronálási rendszer kialakítása, ami viszont még fontosabbá tette a nevelő munka kellő koordinálását és megfelelő irányítását. **Ebben a kommunista oktatók, az ideológiai tanszékek mellett feladatot kell vállalnia minden olyan oktatónak, tan-**

Folytatás a 2-ik oldalon

Jancsó Miklós emléke

Április 9-én délután a Gyógyszertani Intézetben orvosegyetemünk rektora, dr. Tóth Károly egyetemi tanár leplezte le a két évvel ezelőtt elhunyt kiváló tudós, professzor Jancsó Miklós akadémikus emlékét megőrző emléktáblát. A leplezési ünnepséget követő emlékülésről lapunk 3. oldalán részletesen beszámolunk.

Szívátültetés, problémák, kilátások

Gondolatok és kísérletek

A főiskola énekkara Nyitrán

Szív-átültetés, problémák, kilátások

(Folytatás)

A nagyszámú kutyakisérlet tanulsága alapján, kellő feltételek között végezve az átültetést, a műteti halálozás nem haladja meg a 20–25%-ot, s körülbelül 20–30%-os hosszú túlélésre lehet számítani. Kutyákban a leghosszabb túlélés 12–15 hónap, a kutyák azonban közismerten igen rossz kísérleti alanyok mind a kísérletes szívátültetésekre, mind pedig a szervátültetésekre. Emberben általában jobb eredményekre lehet számítani. S ha ehhez hozzávesszük a veséátültetésekre egyre javuló eredményeit, akkor mindenképpen elérkezettnek kell tekintenünk az időt az emberi szívátültetések megkezdésére.

Mérlegelni: mit nyerhet és mit veszíthet a műtettel a beteg

A másik fontos kérdés, hogy kitehetünk-e valakit egy feltehetően nagy halálozással járó műtét veszélyének? Ez a kérdés egyébként nap mint nap jelentkezik a sebészeti gyakorlatban, s helyes megválaszolása gyakorlatban nem kis problémát jelent. Ugyanezzel a kérdéssel állunk szemben kiterjedt rákos daganatok radikális sebési eltávolításának indikációjakor. A helyes választ annak józan mérlegelése adja meg, hogy vajon a beteg mennyit nyerhet és mennyit veszíthet a műtettel. Konkrétan: mi a beteg várható sorsa műtét nélkül, és mennyi a valószínűsége, hogy túléli a műtétet. Egyébként hamarosan halálra vezető betegség esetén, még a nagy kockázattal járó műtét (20–25%-os, vagy akár 50%-os halálozás) elvégzése is jogosult etikailag, ha a beteg kellő felvilágosítás után beleegyezik a műtétbe. Az a sebész aki ilyen esetekben a lehetőségek birtokában nem vállalja a nagyobb kockázatot, az gyakran nem a beteg érdekét nézi, hanem felületes sikerekre törekszik saját műteti eredményeinek „javítása” révén. Ugyanez a felelet a szívátültetés jogosultságának kérdésére is. Ha Washkansky valóban oly súlyos állapotban volt (márpedig vizsgálati eredményei alapján nyilvánvaló, hogy legfeljebb csak néhány hete volt hátra), akkor a szívátültetés elvégzése még akkor is indokolt volt, ha az csak 10% reménnyel kecsegtett. Egy haldoklótól nem szabad megvonni a lehetőséget az élethez, bármily kicsiny is legyen az.

Ezzel kapcsolatban egy másik problémája is felmerülhet. Vajon megítélhető-e reálisan, hogy egy szívbeteget mennyi a várható élettartama? A kérdésre általában nehéz pontos választ adni, hiszen a szívbetegségek sokfélék, s némelyikük megjelelése kezeléssel, akár évtizedekig is elviselhető. Konkrét esetekben azonban a szakember számára nem nehéz az állásfoglalás: a minden gyógyszeres kezeléssel szemben resistens, egyre fokozódó szívtelenség (különösen ha az kiterjedt a szívmizom-pusztulás következtében alakul ki), biztosan rövidesen halálhoz vezet. Természetesen ma még a szívátültetés csak ilyen esetekben jöhet szóba.

Indokolt-e, ha hosszabb távon kétséges az eredmény?

A nagyközönség körében még az a kérdés is felmerülhet, hogy vajon jogosult-e egy olyan sebési beavatkozás elvégzése, mely ha nem is vezet azonnal halálra, de a várható eredmény kimenetele hosszú távon nagyon is kétséges, s ma legfeljebb csak 1–2 éves túlélésre számíthatunk reálisan. Ez a probléma sem egyedülálló a sebészeti gyakorlatban. Nagyszámban végzünk ma is ún. „palliatív” műtéteket, melyek-

nek célja nem a beteg végleges gyógyítása (mivel erre nincs mód), hanem csupán állapotának átmeneti javítása. Így pl. gyakran eltávolítjuk a rákos daganatot olyan esetben is, amikor már távoli áttétek is vannak, ha a primer daganat közvetlenül veszélyezteteti a beteg életét (pl. akadályozza a táplálékfelvételt). Az ilyen műtét csupán meghosszabbítja és kellemesebbé teszi a beteg életét, de ha ennek jogsultságát tagadnánk, akkor ugyanúgy el kellene vetnünk sok olyan gyógykezelés alkalmazását, melyek nem vezetnek teljes gyógyuláshoz, hanem a szervezetnek csupán a betegséghez való alkalmazkodását segítik (ilyen pl. a leghatásosabb szívgyógyszerünk: a digitális). Egy szívbeteget, akinek már csak néhány hete lenne hátra, egy újabb év is nyereség. S ha tekintetbe vesszük az orvostudomány rohamos fejlődését, az is elképzelhető, hogy hónapok, vagy évek múlva olyan hatásos eljárások, vagy gyógyszerek állnak majd rendelkezésünkre, melyekkel a késői kilökődési reakció veszélye teljes mértékben megszüntethető.

Az etikai kérdések másik nagy csoportja a donorral kapcsolatos. Nyilvánvaló, hogy élő emberből szívet nem ültethetünk másba, hiszen ez egyúttal a donor halálát is jelentené; ellentétben a vesével, mely páros szerv. Lehetősként tehát csak a halottból való átültetés marad, mely a szűk időhatáron kívül (az átültetendő szív a szív működés megszűnte után legfeljebb 20 percen belül használható fel), igen körülményes jogi problémákat is jelent. Magyar törvények szerint a hulla legkorábban két órával a halál után boncolható (ennek számít a szív eltávolítása is), ekkor azonban a szív már nem használható átültetés céljára. Hasonlóan hosszú, vagy még hosszabb a kötelező várakozási idő más országokban is (Franciaországban 24 óra), talán Dél-Afrika az egyetlen kivétel, ahol csupán 4 perc. A kötelező várakozási időn belül végzett szívátültetés elvileg törvényellenes, s az átültetést végző orvos ellen büntető eljárás indítható. (Ennek az elavult jogszabálynak az eredete még azokba az időkbe nyúlik vissza, amikor a „tetszhalál”-tól való félelem miatt nem engedték a halott-hoz nyúlni. Ma azonban már lényegesen exactabb módszerek állnak rendelkezésünkre a halál biztos megállapítására, mint az egykori halottképeknek.)

Halál: az agyműködés teljes megszűnése

A nehézséget ma nem is annyira a halál megállapítása, mint inkább annak pontos definiálása jelenti. Még egy-két évtizeddel ezelőtt is a légzés, vagy a szívműködés megszűntét a halál biztos jelének tekintették; abból az egyszerű következtetésből kiindulva, hogy az oxigénfelvétel vagy a vérkeringés megszűnte néhány percen belül biztosan halálhoz vezet. Ma azonban a légzés mesterségesen hetekig vagy hónapokig is fenntartható, s a szívműködés megszűnte sem feltétlenül jele a halálnak, hiszen a már megállt szív is újraindítható, sőt a vérkeringés is fenntartható mesterségesen szívmaszsázzsal. Felsőbbrendű élőlények esetében az agyműködés teljes megszűnése jelenti tulajdonképpen a halált, mely már irreversibilis állapot. Az agyműködés teljes megszűnésének ma azt tekintjük, ha elektroencephalográf (az egy elektromos működését regisztráló készülékkel) aktivitás jelei egyáltalán nem észlelhetők. Ez az állapot azonban nem jár együtt mindig és szükségszerűen a szívműködés megszűnésével is. Az élet számtalan ilyen példát produkál: gyakran látni olyan eseteket mikor súlyos agysérülés következtében az agyműködés teljesen megszűnik, de a légzés és táplálás mesterséges fenntartásával a spontán szívműködés megszűnése hetekkel, vagy hónapokkal is elodázható. S bár az agy elektromos aktivitásának egy vagy több órási szünete esetén a normális állapotba való visszatérésre nincs remény, érthető módon minden orvos vonatkozna egy ilyen „vegatív lény” szívet átültetés céljára felhasználni, egészen addig amíg a szívműködés spontán meg nem szűnik.

A menthetetlennel menteni a menthető

Nyilvánvaló, hogy a szívátültetéshez donorként elsősorban azok jöhetnek számításba, akik vagy súlyos balesetet, vagy hirtelen agyi károsodás miatt haldoklóként kerülnek kórházba, s mentetésükre reális remény egyáltalán nincs. Etikai probléma ilyenkor annyiban merülhet fel, hogy vajon a klinikai halál spontán beálltakor meg kell-e tenni minden erőfeszítést annak időleges visszafordítására. A vérkeringést ui. órákig fenntarthatjuk szívmaszsázzsal, sőt még ilyen reménytelen esetben is előfordulhat, hogy a szívműködés visszatér vagy akár egy-két órára is perszátér. Természetesen az újraélesztésnek az ilyen teljesen reménytelen esetben történő erőltetése azzal jár, hogy végül is az egyébként jó állapotban levő szív elveszti alkalmaságát az átültetésre. S bár jogászai szempontból ma még talán kifogásolható, etikailag azonban nem helyteleníthető, ha a biztos sikertelenség tudatában az orvos nem erőlteti a lehe-

tetlent, hanem a még menthető beteg gyógyítására koncentrálja erejét és elvégzi az átültetést.

Erdemes röviden azzal is foglalkozni, hogy ha a transzplantáció immunbiológiai problémái végleg megoldódnak, mi lesz a műtét indikációs területe, vagyis milyen betegségek esetén válik szükségessé a szívátültetés. A szívbészett fejlődése az utóbbi évtizedben igen sokféle szívbetegség hatásos gyógyítását tette lehetővé. Így pl. a veleszületett szívhibák legnagyobb részének sebési korrekciója idejekorán végzett műtéttel aránylag kis veszéllyel hatásosan gyógyítható. A szerzett billentyűbetegségek korrígálására is megvan a lehetőség plasztika, vagy műbillentyű-beültetés segítségével. A szívmizom saját keringésének megromlása esetén („koszorúsér elmeszesedés”) is megvan a sebési gyógyításra a lehetőség érbeültetés révén. A műtétek sikerének titka, hogy maga a szívmizom még ép legyen. A szívmizom súlyos károsodása esetén azonban ezt kell pótolni, s ez csupán a szívatültetés révén érhető el. Így szívtanszplantációra elsősorban szívtrombóziist követő szívmegbetegedések alkalmával lehet szükség. Hosszú ideig tartó billentyűmegbetegedés is súlyosan károsíthatja a szívmizmot, ilyenkor azonban rendszerint a tüdőerek is károsodtak, s ezért egy beültetett normális szív nem lenne képes a fokozott terhelődés hirtelen elviselésére. Ilyenkor csak a tüdő és a szív egyszerre történő átültetése (ami technikailag tulajdonképpen egyszerűbb feladat) hozhatja gyógyulást.

A szívpótlás két perspektíva ma

Jelenleg két lehetőség kínálkozik a szív pótlására: egyik a szívatültetés, a másik a mesterséges szív. Ez utóbbival kapcsolatos kutatás még a kezdeti stádiumban tart, de bizonyos sikereket máris elkönnyelhet. A szívműködés huzamos mesterséges pótlásához két kísérletet, a testbe beültethető, synchron működésű pumpára és négy billentyűre van szükség. Ez technikailag megoldható, nagyobb problémát jelent azonban az energiaellátás folyamatos biztosítása, amit állatkísérletekben ma még csöveken keresztül a pumpához vezetett sűrített levegővel érnek el. Így is sikerült azonban állatokat 2–3 napon keresztül életben tartani. A sok megoldatlan kisebb, de mégis nagyjelentőségű probléma közül meg kell említeni az alvadékképződést, az anyagok kifáradását, a kistérfogatra zsugorítható és hordozható folyamatos energiaellátást, a vér károsodását, s nem utolsósorban a szív automáciájának biztosítását (nagyobb megerheléskor a szervezet fokozottabb vérkerinkést igényel, ezt egy egészséges élőlény szerveinek összehangolt működése automatikusan biztosítja). Látható, a mesterséges szív alkalmazása lehetőséget nyújtana annak tömegméretekben történő előállítására és használatára, a technikai tökéletlenségek miatt azonban ma még az az általános vélemény, hogy belátható időn belül — ha egyáltalán — ennek emberben történő alkalmazására nem kerülhet sor. (A két évvel ezelőt Texasban először emberben kipróbált „műszív” nem azonos a „mesterséges-szív”-vel; az előbbi célja acut szívmizomkárosodás esetén a szívmizomműködés helyettesítése vagy támogatása néhány napig, amíg a szív újraerősödve el nem tudja látni feladatát. A mesterséges szív célja viszont, a szívműködés végleges pótlása.)

A specifikus immuntolerancia és további távlatok

A szívátültetés ezzel szemben már ma is sokkal több reménnyel bíztat, még ha messze is van a végleges megoldástól. A műtét sikerének tartós biztosítása ma még csak az immunsuppressziós kezeléstől várható, azonban világszerte széleskörű kutatómunka folyik a kilökődés más úton való megállítására. Ezek közül egy lehetőség érdemel különös figyelmet: a specifikus immuntolerancia. Ez az — egyelőre feltételes — immunbiológiai állapot azt jelenti, hogy a szervezet specifikusan csupán egyetlen szövetet vagy szervet szemben, vagy egyetlen donor fehérjéivel szemben nem képez ellenanyagot, míg az immunrendszer egyébként teljesen normálisan működik. Így tehát a szervezet a beültetett szervet specifikusan eltűri, tolerálja, az nem löködik ki, viszont minden egyéb idegen anyaggal szemben (a kórokozókkal szemben is) ellenanyagot képez, védekezik. (Újszülött emberek sikerült ilyen állapotot kialakítani, ezért elvileg ennek lehetősége más esetekben sem zárható ki.) Egy ilyen immunbiológiai megoldás révén a szívátültetés is aránylag mérsékelt kockázattal és tartós eredményű műtété válhatna, amely nem igényelne különleges hosszantartó és kockázatos műtét utáni kezelést. A specifikus immuntolerancia lehetőségének különböző állatfajok közötti kiterjesztése viszont lehetőséget nyújtana az állatból emberbe történő szívátültetésre, mely egyúttal megoldaná a donor szívek nagyszámban történő beszerzésének problémáját, s valóban tömegméretekben alkalmazható rutinműtétté tenné az eljárást.

DR. KOVÁCS GÁBOR

Folytatás az 1-56 oldalról

székvezetőnek, aki megismerte és alkotó módon elsajátította, alkalmazza a marxizmus-leninizmust. S természetesen a nevelő munkához a kellő felkészültség mellett szükség van arra is, hogy az oktató akarja ezt a munkát végezni. Ezzel kapcsolatban utalt a rektor arra, hogy jobban meg kellene becsülni egyetemünkön a nevelő munkában elért jó eredményeket, természetesen az oktatás, nevelés és tudományos munka harmas-egysége jegyében, s nem úgy, hogy e funkciók egymást kizárják, vagy háttérbe szoríthatók.

A rektor a továbbiakban a káderpolitika jelentőségéről, a helyes káderpolitikai elvek nevelő hatásáról szövelt, majd foglalkozott az egyetemi ifjúság világnézeti-politikai és erkölcsi arcultának kérdésével.

— A hallgatók között található negatív tendenciák között — mondta — talán a legelterjedtebb a passzivitás, a közömbösség, amelynek vonatkozásában érdekes új vonás figyelhető meg. A közömbösség elsősorban az előrevívő, kezdeményező, egyáltalán az építő munkával szemben jelentkezik, a negatív bírálat, a tagadás vonatkozásában viszont egyáltalán nem. A közömbös hallgatók ilyen aktivizálódásának alapállását értelműen el kell marasztalni, mert nem az ún. egészséges türelmetlenség talajából fakadnak és nem párosulnak a bírált jelenségek megjavítására irányuló munkában való aktív részvétel igényével.

Dr. Márta Ferenc előadása befejező részében az írásos dokumentumban foglalt javaslatokhoz húzta hozzá észrevételeit. Elmondta, hogy az egyébként helyes program megvalósításához meg kell változnia az oktatás jelenlegi rendszerének oly irányban, ami a hallgatók önálló, felnőtt komolyosságú és felelősségű tanulmányi munkáját, az ismeretek nem passzív átadását illetve befogadását, hanem a megszervezett tudást alkalmazni, önállóan továbbfejlesztési képes felkészültséget eredményez. Különösen kiemelte tudományegyetemünk rektora a hivatástudatra nevelés fontosságát, hangsúlyozva ebben a tanszékek szerepét. Hangoztatta, hogy a tanszékvezetők bázisai a hallgatók politikai és erkölcsi nevelésének is.

Márta Ferenc rektor előadását annak hangsúlyozásával fejezte be, hogy a vitaindító írásos dokumentum értékes alapot ad az egyetemeken folyó nevelő munka további erősítéséhez, fejlesztéséhez s tudományos szintű alapkőve lehet az egyetemi neveléstudományi munkának.

Tartalmas vita a szekcióüléseken

Az első nap plenáris vitája gazdag volt hozzászólásokban. Dr. László Radomir, a budapesti Műszaki Egyetem dékánhelyettese, dr. Tarján Imre, a budapesti Orvostudományi Egyetem professzora, dr. Déri Márta, a Veszprémi Egyetem rektorhelyettese, dr. Putnok János, az ELTE adjunktusa, dr. Hahn István, az ELTE professzora, dr. Széchi Éva, az Országos Nevelési Munkaközösség munkatársa, dr. Kónya István, a KLTE rektorhelyettese, Zibolen Endre, a felsőoktatási pedagógiai kutatóközpont igazgatóhelyettese, dr. Benkő Lóránd, az ELTE rektorhelyettese, Szalóki László, a DOTE KISZ-titkárhelyettese, dr. Bálint Andor, a gödöllői agráregyetem professzora, dr. Pecznik János, a gödöllői agráregyetem rektorhelyettese, Bársony Jenő, a felsőfokú külkereskedelmi szakiskola igazgatója, dr. Szabó Dezső, a pécsi orvosegyetem rektorhelyettese, Murvai László, a gödöllői agráregyetem KISZ-titkára, valamint dr. Gombár József, a KISZ KB osztályvezetője mondta el véleményét.

A plenáris vita végén összefoglalót dr. Kahulits László minisztériumi főosztályvezető mondott. Ebben kitért arra is, hogy egyetemünk még nem oldották meg az oktatás hatékonyságának emelését. Az egyetemi oktatás színvonalát a hallgatók nagy részét nem elégíti ki, s ezért olyan oktatási-nevelési formák szükségesek, melyekkel elérhető, hogy a tervbe vett óraszám-csökkenés éppen a nagyobb szaktudás elsajátítását eredményezze.

Az első nap szellemében hasznos, élénk vitákat hoztak a tizediki szekcióülések, melyeknek színhelye az Állam- és Jogtudományi Kar volt. A hat szekció előadásait szegediek tartották: dr. Kemenes Béla oktatási rektorhelyettes, dr. Horváth János tanszékvezető docens, Hevér László tudományegyetemi KISZ-titkár, dr. Vecskó József adjunktus, dr. Havasi Zoltán, az Egyetemi Könyvtár igazgatója valamint Papp Károly egyetemi adjunktus. Az üléseken az Országos Egyetemi Nevelési Munkaközösség

Jancsó Miklós emléke

A Jancsó Miklós emléket megőrző plaket elő- és hátlapja. A plaket Kovács Dezső szobrászművész alkotása.

Két éve, hogy elhunyt a Szegedi Orvostudományi Egyetem hazai és külföldi tudományos körökben egyik legelismertebb professzora, a neves farmakológus dr. Jancsó Miklós akadémikus, ketszeres Kossuth-díjas egyetemi tanár, a Gyógyszertani Intézet igazgatója, számos külföldi akadémia, tudományos társaság tiszteletbeli, vagy rendes tagja. Még halála évében úgy határozott orvosgyógyászati tanácsa, hogy alapítványt hoz létre Jancsó Miklós emlékére. Az illetékes felelősséggel egyetértésben kialakult a Jancsó Miklós Emlékintézet és Jutalomdíj tervszere, amely szerint az életben, a köréletben és a gyógyszeres tudományban működő olyan kutatók, tudósok kapják meg az évente kiosztandó alapítványt, akik tudományterületükön önálló kutatási eredményt, felfedezést mutatnak fel. Az alapítvány országos jellegű, s az egyetem felszabadulási ünnepeinek keretében adják át a rá érdemesnek talált tudósoknak, kutatóknak. Az alapítványt első ízben április 9-én, az egyetem Jancsó Miklós Emlékünnepélyén adták át az ünnepeket jelenlévőivel megiszta I. dr. Issekutz Béla Kossuth-díjas akadémikusnak a gyógyszerkutatás nemzetközi szaktekleitvények s a hazai gyógyszerkutatás egyik megteremtőjének, akinek tanítványai, munkatársai közé tartozott az elhunyt Jancsó Miklós is. Április 9-én délután 3 órakor a Gyógyszertani Intézetben a volt intézetvezető emlékére emléktáblát leplezték le, ahol dr. Tóth Károly rektor beszélt, majd Jancsó Miklós utódja, dr. Szekeres László egyetemi tanár, a Gyógyszertani Intézet igazgatója méltatta a munkatársak nevében az elhunyt érdemeit, munkásságának jelentőségét. Délután 4 órakor a Szemészeti Klinika előadótermében rendezték meg az egyetem Jancsó Miklós Emlékünnepélyét, amelyen a rektor köszöntötte a megjelenteket, majd ismertette az alapítvány létrejöttének történetét átadta a szót Issekutz akadémikusnak, akinek Jancsó Miklós elváltetésen tudományos érdemeit méltató előadásából az alábbiakban részleteket közlünk.

JANCÓSÓ MIKLÓSNAK a kutató munkára való felkészülése édesapja előrelátó gondoskodása mellett már gyermekkorában elkezdődött. Kis laboratóriumot rendezett be s ott született meg 12 éves korában első találmánya, amit a kisdíák noteszében díszes keretbe foglalt ködex-betűkkel a következőképp írt le: „Az íriszló színézet készítése, A collárgol, vagyis colloidalis ezüst-oldattal, mely elég tömény és tollból is folyik, nagyon szépen írhatunk és festhetünk. Ha az alapot fényes lakkal alapozzuk a festés tükröző lesz, hogyha azt akarjuk, hogy az írás vagy festmény gyorsan acélkék, arany, rózsaszín, smaragdzöld színekben ragyogjon, egy darab száraz jódot húzunk végig rajta. Amilyen hosszú ideig marad a jód a papíron, olyan a színzöldés foka.”

A kolloidokkal, különösen a kolloid-fémekkel egész életét át foglalkozott. Ötven év múlva egyik utolsó munkájában ugyancsak a colloid ezüst-oldatot használta, annak felhalmozódását mérve a köthártyagyulladásban. Tizenöt éves korában gimnáziumi pályamunkát készített az életjelenségek biokémiájáról és ehhez a legmodernebb könyveket használta fel. Már akkor olyan alapos jártassága volt a biológia, kolloidkémia és biokémia területén, ami joggal tölthette el apját büszkeséggel, látva fiának nagyszerű fejlődését. Másodéves orvostanhanglátó korában 1923-ban Szegeden kidolgozta a szövettani intézet által megadott pályatételét és tudományos pályafutásának ez a kezdet lépése sorsdöntőnek tekinthető; nem bukkant ugyan nagy felfedezésekre, de olyan tökéletesen megtanulta a szövettani technikát, hogy ennek egész életében nagy hasznát vette. Ez készítette arra, hogy olyan hártérületeken kutasson, amelyekben a farmakológusok éppen a szövettani mikrotechnikában való járatlanságuk miatt nem szokták dolgozni. (Szerencsés volt, hogy még hallgathatta a nagy magyar hisztológus, Apáthy István utolsó előadásait és megismerhette csodálatos mikrotechnikáját.)

AZ IGY TANULT ezüst-impregnálási módszerek felhasználása vezette Jancsót az első igen nagy jelentőségű farmakológiai felfedezésére is. Az 1920-as években az arsenobensolok (ASB) voltak a legértékesebbek és legfontosabb gyógyszerek, mert kiindulása voltak a chemoterápiák kutatások akkor már sejtjén kezdett hatalmas fejlődésének. Sokan próbálkoztak ezért az arsenobensoloknak a szövetekben való kimutatásával, hogy tanulmányozni lehessen ezeket a sorsát és metabolizmusát. Először Jancsónak sikerült erre minden tekintetben alkalmas eljárást kidolgozni; ez az ASB-ok erős redukáló képességén alapszik, amivel az amóniák ezüst-oldatból a fémzüstöt kicsapják. Már mások is próbálták ezt, de csak durva, rögzött csapadékot kaptak; itt hasznosította Jancsó a már gyermekkorában megszerzett colloidkémiai tapasztalatait, mert a glicerin használta izolátornak, hogy a reakció a szövetekben erősen viscosus közegben folyjon le. Így a szövetekben rögződött ASB megfeketedik. Ezt a reakciót még úgy tudta erősíteni, hogy a metszeteket utána még tiszta glicerinbe is tette: „ez az erősítés valószínűleg azon alapszik — írta Jancsó — hogy a lassan redukálódó ezüst a már jelenlévő ezüst-sztrákhoz megy; ez ismert colloidkémiai jelenség, amely a fotográfiában és mikrotechnikai ezüstöző eljárásokban nagy szerepet játszik.” Ezt a csírahízlási módszert használja fel egy évized múlva Jancsó az aranyank a trypanosoma (TRP) testében való kimutatására. Erthető, hogy midőn ezt az ASB-ki-

mutatási módszert a végbizonyítvány megszerzése utáni hónapokban kidolgozta, nem volt kedve idejét a klinikákon tölteni, hanem késedelem nélkül hozzáfogott az új módszer nyújtotta lehetőségek kihasználásához. Eszt két év alatt olyan alaposan végrehajtotta, hogy bár utána sokan használták módszerét, ezeknek meg kellett elégedniük Jancsó eredményeinek megerősítésével, lényegesen új vonásokkal azokat nem tudták kiegészíteni. 1928-ban jelent meg a szegedi egyetemi aktákban ez a terjedelmes munka, amely négy önálló tanulmányból áll és ezek lényeges tartalmát német, olasz és angol nyelvű folyóiratokban is közölte.

EZEN MUNKÁKBAN első ízben vizsgálta Jancsó a fizikémiai tulajdonságok befolyását az ASB szervezeten való megoszására. Kimutatta, hogy a vérben történő disperzítás csökkenésével és a csapadékképződéssel függ ez a megoszlás. A könnyen hidrolizálódó származékok a vérben kicsapódnak és a reticulo-endothelialis rendszerben (RES-ben) tárolódnak. Ez a megfigyelés vezette Jancsót a RES-működés tanulmányozására, már ekkor elvégezte első békamáj-átáramoltatási kísérleteit collárgol-tartalmú Ringer oldattal. Ekkor észlelte, hogy a máj mint egy adszorpciós szűrő visszatartja a colloidalis ezüstöt, de ez csak a sejt felszínéhez tapad. A sejtbe való bekebelezés biológiai folyamatára csak akkor kerül sor, ha az áramló folyadék vérsavót is tartalmaz.

Az ASB intravénás adásakor akkoriban sokszor tapasztalt angioneurotikus tünetcsoportnak és az anafilaktoid shocknak magyarázatát is az ASB-készítmények vérben való kicsapódásában találta meg és az édesapjával végzett klinikai tanulmánya, valamint állatkísérletei is bizonyították, hogy ezt a tünetcsoportot az intravénás beadott anyagok precipitációja és az embolusok okozták.

Már ekkor tanulmányozni kezdte a RES-ben való felhalmozódás jelentőségét a chemoterápiás hatásban is. Résztvett az e körül folyó nagy nemzetközi vitában. Belátta, hogy a kérdést csak a RES blokádjával lehet eldönteni, amire azonban nem elegendő az indifferens vashidroxid-kolloid akkor szokásos használata, mert az nem bontja a RES-sejteket. Ezért új módszer kidolgozásához fogott, de a végleges megoldást csak három év múlva Berlinben találta meg.

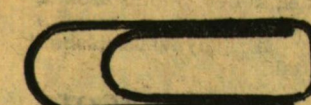
Az ASB-monográfiának az előszavában 1926-ban írtam: „A természettudományos kongresszus munkálataiban rámutattam arra, hogy hazánkban a chemoterápiás kutatások alig folynak; úgy érzem, hogy ez a fűzet a magyar tudomány méltó székfoglalójul tekinthető, amely azt biztató siker reményében vezeti be a chemoterapeutika területén is a kultúr nemzetek munkájába és versenyebe.” Persze, akkor még nem sejtettem, hogy jóslatom minden reményen felül fog beteljesedni. Midőn Jancsó a klinikai szigorlatát befejezte, meghívtam a gyógyszeres intézetbe tanársegédnek és apjával egyetértésben a berlini Collegium Hungaricumba való kiküldésére javasoltuk, hogy a Robert Koch Intézetben a chemoterápiás módszereket tanulmányozza. Amikor 1929 őszén oda kitérkezett, sokan mint ismerős üdvözölték, mert az ő ASB-kimutatási módszereivel már dolgoztak. Végelentül érdekesek és kedvesek azok a hosszú levelek, amelyekben édesapjának és nekem beszámolt a berlini élményeiről, munkájáról és tudományos gondolatairól. Ezeket a leveleket szerencsére mindketten megőriztük és belőlük bő részleteket közlök a két Jancsóról írt munkámban. (A mű előreláthatóan ez év őszén jelenik meg, [szerk. megj.], mert ezek mindennél jobban jellemzik a lángeszű ifjú invenciózus gondolkodását.

A KOCH INTEZETBEN dolgozta ki végleges formában a RES teljes kiiktatásának módszerét, amely a lépképzés mellett elektrocolloidalis réznek intravénás adásából áll, ami a reticulo-endothelialis rendszer sejtjeit elpusztítja. Jancsó már akkor világosan ítélte meg a RES jelentőségét, de tudta azt is, hogy közvetlen bizonyítékokat kell keresni a direkt paraziticid hatásra vonatkozóan. Ez először neki sikerült egy jelentéktelennek látszó megfigyelés részletes tanulmányozásával és farmakológiai értelmezésével. Midőn a TRP-kal fertőzött egerek vévét a tripflavinval való kezelés után sötét látóterben vizsgálta, megfigyelte, hogy az élénken mozgó flagelláták a rájuk eső erős fény hatására néhány másodperc alatt elpusztulnak. Felismerte, hogy ez a fényérzékenységet a parazita-sejtben felhalmozódott erős fluoreszcenciával bíró festék photobiológiai hatása okozza. Ezzel a felfedezéssel jött haza Szegedre, ahol ebben az időben költöztekünk be az új gyógyszeres intézetbe és ennek második emeletén Jancsó részére egy külön chemoterápiás osztályt rendeztem be. Ez volt Európában az első olyan gyógyszeres intézet, amely chemoterápiás osztállyal is rendelkezett. Szerencsére Szentgyörgyi közvetítésével a Rockefeller-alapítványtól nagyobb összeget kaptunk, amelyből könnyű volt kielégíteni Jancsónak az amúgy is igen szerény igényeit. A legfontosabb volt az első fluo-

recens mikroszkóp beszerzése, amely 1931. őszén csodálkozva láthattuk a tripaflavinval kezelt trypanosomák zöld színben való ragyogását. Néhány hónap múlva már sikerült Jancsónak centrifugálással a vértől a parazítákat elválasztani és colormetriáisan a testükben felhalmozott festéket megmérni. A festékfelhalmozódás és a tripanocid hatás közötti összefüggést pedig azzal lehetett bizonyítani, hogy a tripaflavinval szemben rezisztenssé vált parazita-sejtek a tripaflavin nem vették fel. Sikerült parafukszinnal is meggátolni a tripanocid hatást, mert ez is megakadályozza a tripaflavin behatolását a parazita-sejtekbe. Ezzel volt először kétségtelenül bizonyítva a direkt paraziticid hatás. A következő feladat annak a kiderítése volt, mi történik a parazita sejtben, hogyan pusztulnak el azok. A germaninnal végzett kísérleteink szerint ez az anyag a trypanosomák oxigén és cukor fogyasztását csökkenti, meggátolja szaporodásukat. Így degenerált alakok keletkeznek, amelyek a RES áldozataivá válnak. Ha az egerék lépést Jancsó kiirtotta és a többi RES sejtet elektrocolloidalis rézzel elpusztította, akkor a vérben megmaradtak a degenerált parazita sejtek, majd egy idő múlva a TRP-ák újból elszaporodtak. Ilyenkor — amint ezt Jancsó későbbi kutatásai bizonyították — az elpusztult parazita sejtek nem indítják meg a RES-ben az immunanyag-termelést a recidívák megállításához. Az évtizedeken át tartó vitát Jancsó vizsgálataival azzal zárták le, hogy a chemoterápiás hatásban része van mind a vegyület közvetlen paraziticid hatásának, mind a reticulo-endothelialis rendszer működésének.

Nálunk a chemoterápiás hatásnak Jancsótól származó magyarázatát legalább 30 generáció hallotta már előadásainkban, amelyekben kezdettől fogva hangsúlyoztuk, hogy a chemoterapeutikumok specifikus fermentmégerek, amelyek a kórokozónak azokat az életükhöz, szaporodásukhoz és fertőző képességükhöz szükséges ferment-rendszereit támadják meg, amelyek a gazda-szervezetétől különböznek. Ezt a tételet azóta a chemoterápiás és anti-biotikum kutatások sokszorosán beigazolták. Ne tekintsek tehát túlzásnak, ha azt állítom, hogy azt a sziklaszilárd alapot, amelyen a chemoterápiás hatalmas épülete áll, Ehrlich után elsősorban Jancsó kutatásai rakták le. Biztosan remélhetjük, hogy ezeken az alapokon fog a rák chemoterápiájának problémája is megoldódni. Az ő érdeme az is, hogy a chemoterápiás kutatásaiban először váltotta fel az egyszerű empiriát az elméleti megfontolásokon alapuló kísérleti munka, amely a bizsguanidin típusú vegyületeknek a szénhidrát-anagyecserére való hatásából kiindulva a paraziticid hatásuk felfedezéséhez vezetett. Ennek köszönhetjük az afrikai álomkór, a malária és több más trópusi betegség leghatékonyabb gyógyszerét.

MÉG ALIG VOLT NEGYVEN éves, amikor chemoterápiás kutatásait befejezte és egész munkaejét a tárolás problémájának szentelte, amivel már húsz éves korában is foglalkozott. Most

téziseinek megtárgyalásakor nagyon sok hasznos javaslat hangzott el, melyeket az anyag végleges kialakításakor figyelembe is vesznek a szakemberek.

Plenáris záróülés

A konferencia harmadik napján ismét plenáris ülésre gyűltek össze az auditoriumban a résztvevők. Az ülés nagyobb részében az egyes szekciók vita-vezetői számoltak be az előző nap munkájáról: elsőnek dr. Agoston György egyetemi tanár a nevelőmunka összefoglalásával és irányításával, a nevelési bizottságok munkájával kapcsolatos véleményeket összegyűjtve, majd dr. Hahn István egyetemi tanár (ELTE) foglalta össze a tanszék nevelőmunkájáról folytatott vita tanulságait.

A tanulócsoporthoz nevelőmunkájával foglalkozó szekció munkájáról dr. Kelemen László egyetemi tanár (KLTE), a kollégium nevelőmunkáját tárgyaló szekció vitáiról dr. Tóth Gábor, a budapesti Eötvös Kollégium igazgatója, az egyetemi kulturális nevelőmunka tartalmát és módszereit megvitató szekció ülésének eseményeiről dr. Maróthi Andor egyetemi adjunktus (ELTE), az egyetemi testnevelés és sport szekciójának megbeszéléséről Kutas László, az ELTE testnevelési tanszékének vezető tanára számolt be.

A konferencia zárszavának elmondására ezután dr. Meruk Vilmos, a Művelődésügyi Minisztérium főosztályvezetője emelkedett fel. A konferencia hasznát abban jelölte meg, hogy számos elvi kérdést tisztázott, s mindenekelőtt azt, hogy a nevelőmunka fontos és nélkülözhetetlen az egyetemi oktatásban, megjelölte hogyan kapcsolódik ez az oktató-nevelő munkához — s így a résztvevők, s azok intézményei felverteztetben vághatnak neki a gyakorlati munkának.

Felhívta a konferencia résztvevőit, hogy összegyűjtsék az intézményekben is rendezzék meg a helyi nevelési konferenciákat, hogy — szavait idézve — „az 1968/69-es év mindannyiunk segítségével a nevelőmunka fellendülésének újabb jelentős állomása legyen.” Egyben arról is beszámolt, hogy a tervek szerint a következő hasonló konferenciát a debreceni tudományegyetemen rendezik meg.

Az utolsó szó a házigazdáé, dr. Márta Ferenc rektoré volt, aki meleg szavakkal búcsúzott el a vendégektől.

Fesztiválok, sikerek

Ismét szegedi sikerekkel teljeselek a fesztiválok hónapjai. Öt öklevelet hoztak magukkal Miskolcra márciusban a Tanárképző Főiskola hallgatói a felsőoktatási intézmények film-, foto, képzőművészeti fesztiváljáról. Szávay István, lapunk munkatársa a fotókiállításban kapott bronz díjat, a képzőművészek közül pedig Cseh Éva ezüst, Görényi Tamás és Cseh Irén bronz öklevelet tért vissza Szegedre. A szintén főiskolások Rakonczay Ágnes az iparművészeti seregszemlén kapott bronz díjazást.

Az irodalmárokat közül különösen a költők képviselik sikerrel a szegedi fel-sőoktatást. Az Universitas '67 című antológia budapesti irodalmi estjére Sze-pesi Attilát és Petri Ferencet is meghívták, s bár az előbbi gyakorló tanítása miatt távolmaradt az eseménytől, Petri Ferenc verseit Komoly elismerés fogadta. A Debrecenben április 1-2-án rendezett alkotókori konferencián is népes alkotókori csoport képviselte a tudományegyetemet.

Legutóbbi értesülésünk szerint a szegedi egyetemi színpad hagyományaihoz méltóan szerepelt a budapesti fesztiválon, és ezüst öklevelet kapott. Az előtt eredményekről következő számunkban számolunk be bővebben.

Főiskolások Uzsgorodon

Az uzsgorodi egyetem történettudományi diákköre meghívásának eleget téve a Tanárképző Főiskola történettudományi diákköre — 16 hallgató — és a tanszék oktatói 1968. április 7—14-ig Uzsgorodon tudományos diákkori konferencián vettek részt.

A konferencián elhangzott előadások, felszólalások elsősorban a tudományos diákkörök helyzetével, a korszerű tudási szakemberképzésben betöltött szerepével, a két testvérintézmény diákkori kapcsolatainak lehetőségeivel foglalkoztak.

A vendéglátók alkalmat biztosítottak — kirándulások keretében — Uzsgorod és környéke (Mukacevo, Beregovo, Janosi) történelmi, néprajzi jellegzetességeinek megismerésére is.

A rendkívül szívélyes légkörű konferencia hasznos, tanulságos volt. Remélhetőleg lesz folytatása az elkövetkező években.

B. L.

Folytatás a 4-ik oldalon